

ความเป็นมาของสถานการณ์ปัญหายาเสพติด
และกระบวนการดำเนินการสร้างชุมชนเข้มแข็งของบ้านเนินพุทรา

4.1 สถานการณ์ด้านอุปสงค์ อุปทาน และผลกระทบของปัญหายาเสพติดในบ้านเนินพุทรา

4.1.1 สถานการณ์ด้านอุปสงค์

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกกับกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านเนินพุทราพบว่า ก่อนการแพร่ระบาดของปัญหายาเสพติดประเภทยาบ้า ซึ่งได้เริ่มแพร่ระบาดในบ้านเนินพุทราตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมานั้น ไม่พบว่ามี การแพร่ระบาดของสารเสพติดประเภทอื่น ๆ ในบ้านเนินพุทรา ถึงแม้ว่าในช่วงเวลานั้นในพื้นที่หมู่บ้านในตำบลใกล้เคียง หรือหลายๆพื้นที่ในจังหวัดต่างก็มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดประเภทต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกัญชา ซึ่งเป็นที่นิยมปลูกและเสพกันทั่วไป ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลายท่าน ได้แสดงความคิดเห็นในทางคล้ายคลึงกันถึงสาเหตุที่ไม่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดประเภทอื่น ๆ ในบ้านเนินพุทรานั้น เนื่องจากบ้านเนินพุทราเป็นพื้นที่ใหม่ที่เพิ่งมีผู้คนเข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อทำมาหากินเมื่อ 50 กว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งในช่วงแรกนั้นเป็นผู้คนที่มิถุมิถุมาเดิมอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง จนกระทั่งประมาณ 30 ปีต่อมาจึงมีผู้คนจากพื้นที่จังหวัดอื่นๆหลั่งไหลเข้ามา กล่าวได้ว่าผู้คนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บ้านเนินพุทราทั้งหมดมีวัตถุประสงค์ของการเข้ามาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อสร้างฐานะความเป็นอยู่ให้กับตนเองและครอบครัว ดังนั้นผู้คนเหล่านี้จึงไม่สนใจที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ได้เกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติดประเภทยาบ้าเข้ามาในบ้านเนินพุทรา ซึ่งมีแนวโน้มว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดนี้จะรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ สาเหตุการแพร่ระบาดของยาเสพติดประเภทยาบ้านี้มาจากลักษณะการประกอบอาชีพ ซึ่งอาชีพหลักของชาวเนินพุทราและหลายๆหมู่บ้านใกล้เคียง รวมทั้งพื้นที่อื่นๆในจังหวัดคือ การทำสวนสับปะรด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องตลอดปี และขั้นตอนต่างๆตั้งแต่การปลูก ดูแลบำรุง หักหน่อ เก็บผลจนกระทั่งขนส่งไปยังตลาดต้องใช้แรงงานจำนวนมาก ดังนั้นการใช้ยาเสพติดจึงเริ่มขึ้นจากกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนสับปะรดก่อน โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่ขึ้นสับปะรดหรือจัดเรียงสับปะรดขึ้นรถ รวมทั้งผู้ที่ทำหน้าที่ขับรถนำสับปะรดไปส่งยังแหล่งรับซื้อทั้งแหล่งรับซื้อในพื้นที่ใกล้เคียง แต่โดยมากแล้วเจ้าของสวนจะนำสับปะรดมาขายเองที่บริเวณตลาดสี่มุมเมืองและ

ตลาดมหานคร กรุงเทพมหานคร ซึ่งยาเสพติดที่คนกลุ่มนี้ใช้คือ “ยาบ้า” สาเหตุที่ใช้เพราะคิดว่ามีประโยชน์และช่วยให้มีความอดทนในการทำงานได้มากขึ้น ซึ่งจะนำมาสู่การมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นนั่นเอง โดยจุดเริ่มต้นแล้วไม่ตั้งใจที่จะเสพติด เพียงแต่ต้องการใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เมื่อไม่ทำงานก็จะหยุดใช้ (อดีตผู้เสพ, สัมภาษณ์, 24 กันยายน 2546) แต่เนื่องจากการทำสวนสัปดาห์เป็นกิจกรรมต่อเนื่องตลอดทั้งปี ทำให้ต้องใช้ยาเสพติดประเภทยาบ้าอยู่ตลอดเวลาจนในที่สุดกลายเป็นผู้ติดยาเสพติด ผู้ใช้ยาค้างนั้นไม่ใช่เฉพาะกลุ่มแรงงานที่เป็นแรงงานรับจ้างเท่านั้น แม้แต่เจ้าของสวนเองก็ใช้ด้วยเพราะต้องทำงานแข่งกับเวลา การใช้ยาบ้าในช่วงแรกทำให้สามารถทำงานได้มากขึ้นตามที่หวังไว้ แต่เมื่อใช้บ่อยครั้งขึ้นส่งผลให้ร่างกายมีความทรุดโทรม อ่อนเพลีย และส่งผลเสียต่อการทำงานจนกระทั่งไม่สามารถทำงานได้อย่างที่คาดหวัง จนกระทั่งส่งผลเสียต่อครอบครัวและชุมชนตามมา

การเกิดขึ้นของปัญหาเสพติดในบ้านเนินพุทราและหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลใกล้เคียงมีลักษณะการก่อเกิดที่คล้ายคลึงกันคือ มีจุดเริ่มต้นมาจากผู้ใช้แรงงานที่มักจะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างหมู่บ้าน เนื่องจากบ้านเนินพุทรามีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านอื่นๆ อีกหลายหมู่บ้าน รวมทั้งเส้นทางคมนาคมมีความสะดวกส่งผลให้การสัญจรไปมาหาสู่ระหว่างชาวเนินพุทราและชุมชนใกล้เคียงทำได้ง่าย ประกอบกับบางช่วงของพื้นที่หมู่บ้านอยู่คนละฟากถนน แม้จะไม่ใช่หมู่บ้านภายใต้เขตการปกครองเดียวกัน แต่ในด้านของความสัมพันธ์แล้ว ชาวบ้านเนินพุทราและชาวบ้านในพื้นที่ติดกันมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันมาตั้งแต่อดีต กล่าวได้ว่าพวกเขาเป็นคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน แม้จะอยู่คนละหมู่บ้าน คนละตำบลก็ตาม ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดทั้งในลักษณะเครือญาติ ความสนิทสนมคุ้นเคยในฐานะผู้ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กัน และการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอผ่านการใช้สถาบันทางสังคมร่วมกันไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนหรือวัด ส่งผลให้ชาวเนินพุทราและชาวบ้านใกล้เคียงมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยเสริมที่ส่งผลให้การแพร่ระบาดของปัญหาเสพติดประเภทยาบ้าขยายตัวอย่างรวดเร็วในพื้นที่หมู่บ้านต่างๆ ในเวลาใกล้เคียงกัน

4.1.2 สถานการณ์ด้านอุปทาน

ส่วนสถานการณ์ด้านอุปทานนั้นพบว่า ผู้เสพในบ้านเนินพุทราไม่ได้ตั้งตนเป็นผู้ค้า จะมีก็เพียงการแบ่งปันยาบ้ากันใช้ในหมู่เพื่อนฝูงที่สนิทสนมกัน ซึ่งไม่ใช่เฉพาะคนบ้านเนินพุทรา แต่เป็นคนจากหลายๆ หมู่บ้านที่เติบโตมาด้วยกัน เคยเรียนหนังสือมาด้วยกันเพราะชาวเนินพุทราต้องออกไปเรียนหนังสือนอกพื้นที่หมู่บ้าน ส่งผลให้มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์สนิทสนมคุ้นเคยกับสมาชิก

ในชุมชนใกล้เคียงตั้งแต่วัยเด็ก และเมื่อจบการศึกษาแล้วก็ยังมีความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกันมาโดยตลอด โดยเฉพาะความสัมพันธ์ในด้านการประกอบอาชีพทำสวนสับปะรด โดยที่ลักษณะการประกอบอาชีพของชาวบ้านเนินพุทราและชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงมีความคล้ายคลึงกัน ชาวชนส่วนหนึ่งในบ้านเนินพุทราและหมู่บ้านใกล้เคียงที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไปได้มักเข้าสู่การเป็นแรงงานในการทำสวนสับปะรด ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดการแพร่ระบาดของยาบ้าในกลุ่มชาวชน ส่วนเด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ก็มีโอกาสเกี่ยวข้องกับหรือมีความเสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจากกลุ่มเพื่อนนักเรียน นักศึกษาด้วยกันหรือจากเพื่อนฝูงในชุมชนที่มีประสบการณ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ส่วนประเด็นของการค้ายาบ้าและกระบวนการกลายเป็นผู้ค้าในบ้านเนินพุทรานั้น มีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการเกิดขึ้นของผู้ค้ายาบ้าในหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดต่อกันทางด้านทิศตะวันตกในลักษณะอยู่ตรงข้ามคนละฟากถนน ซึ่งที่หมู่บ้านดังกล่าวมีผู้ตั้งตนเป็นผู้ค้าขึ้นมาก่อนในช่วง ปีพ.ศ. 2542 (ปัจจุบันถูกศาลพิพากษาให้จำคุก) ซึ่งผู้ค้ารายนี้เป็นผู้ที่สนิทสนมคุ้นเคยกับชาวเนินพุทราเป็นอย่างดี เนื่องจากเคยพึ่งพาอาศัยกันในลักษณะของการหยิบยืมเงินทองกันใช้ ซึ่งการยืมเงินกันใช้ได้นำมาสู่การเกิดขึ้นของผู้ค้าในบ้านเนินพุทรา ดังที่ผู้ใหญ่บ้านเนินพุทราได้เล่าให้ฟังว่า “...ผู้ค้ายาบ้าในบ้านเนินพุทราเล่าให้ฟังว่า เหตุที่เขาได้ยาบ้ามาขายนั้น เนื่องจากผู้ค้าที่หมู่บ้านติดกันได้มายืมเงินจากเขาไป แต่ไม่มีเงินมาใช้หนี้ จึงได้เอายาบ้ามาให้ขายแทนการใช้หนี้ เป็นเหตุให้ผู้ที่เคยเป็นเจ้าหนี้ได้ตั้งตนเป็นผู้ค้าขึ้นมา...” โดยลูกค้าที่ซื้อได้ข้อมูลจากผู้ค้ารายเดิมที่หมู่บ้านติดกันที่ให้ข้อมูลว่าจะสามารถหาซื้อยาบ้าได้ที่ใดบ้าง เมื่อมีผู้ค้าที่รับช่วงขายปลีก ผู้ค้ารายเดิมในหมู่บ้านติดกันก็ได้ตั้งตนเป็นผู้ค้าในระดับที่สูงขึ้นไปก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายการค้ายาบ้าขึ้นมาและผู้ค้ารายเดิมก็จะไม่ขายปลีกอีกต่อไป (เจ้าหน้าที่ตำรวจมณฑลชนสัมพันธ์, สัมภาษณ์, กรกฎาคม 2546)

อย่างไรก็ตามการครอบครองยาเสพติดของผู้ค้าในบ้านเนินพุทราจึงเป็นการค้าในระดับย่อยคือ ครอบครองไว้เพื่อจำหน่ายครั้งละ 100-200 เม็ดเท่านั้น แม้ว่าจุดเริ่มต้นของการเป็นผู้ค้าจะมาจาก การรับยาบ้ามาแทนการชำระหนี้ด้วยเงิน แต่มูลเหตุจูงใจที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการค้าต่อเนื่องก็คือ ความโลภอันเนื่องมาจากการเห็นประโยชน์ที่จะได้รับโดยไม่ต้องลงทุนมากนัก ดังที่ผู้ค้ารายหนึ่งได้เล่าให้ฟังว่า “ก่อนที่จะมีการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดนั้น ได้กำไรจากการขายยาบ้าวันละหลายพันบาท โดยรับยาบ้ามาในราคาเม็ดละประมาณ 100 บาทมาขายต่อในราคาเม็ดละ 200-300 บาท แม้จะกลัวว่าจะถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับแต่เห็นว่าเป็นวิธีที่ได้เงินง่ายจึงได้ขายต่อไป จนกระทั่งมีการสร้างชุมชนเข้มแข็งขึ้นมาแล้วทางผู้ใหญ่บ้านเรียกไปคุยพร้อมกับมาตรการทางสังคมที่ชุมชนสร้างขึ้นจึงได้เลิกค้ายาบ้า” (อดีตผู้ค้าบ้านเนินพุทรา, สัมภาษณ์, 24

กันยายน 2546) ซึ่งก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการชุมชนเข้มแข็งมีผู้ตั้งตนเป็นผู้ค้ายาบ้าในบ้านเนินพุทราจำนวน 2 ราย โดยมีจุดเริ่มต้นและสาเหตุของการตั้งตนเป็นผู้ค้ายาบ้าเหมือนกัน

4.1.3 ผลกระทบของการแพร่ระบาดของปัญหายาเสพติด

ในประเด็นของผลกระทบของการแพร่ระบาดของปัญหายาเสพติดของบ้านเนินพุทรานั้น ผู้นำทางการ ผู้นำทางธรรมชาติ รวมทั้งสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน ได้แสดงความรู้สึกรู้สึกต่อปัญหา ยาเสพติดที่ชุมชนต้องเผชิญอยู่ในช่วงเวลานั้นว่า สถานการณ์ปัญหาการเสพยาและการค้ายาเสพติดของ บ้านเนินพุทรา ก่อนดำเนินการโครงการชุมชนเข้มแข็งไม่ได้มีความรุนแรงมากนัก ทั้งนี้เพราะผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลกระทบในระดับครอบครัวมากกว่าผลกระทบในระดับชุมชน ดังที่ รองประธานชุมชนเข้มแข็ง (รองประธานชุมชนเข้มแข็ง, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2547) ได้ กล่าวถึงผลกระทบของปัญหายาเสพติดว่า “ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากผู้เสพยา โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็น เยาวชนคือ การก่อปัญหาลักขโมยข้าวของเครื่องใช้ ซึ่งโดยมากแล้วผู้เสพยาเหล่านี้มักจะขโมย ทรัพย์สินของเครือญาติตนเอง และบางครั้งวัยรุ่นกลุ่มนี้จะมารวมตัวกันจับขโมยมอเตอร์ไซค์เสียงดัง ระบายยามค้าค้ายาเสพติด แต่ที่เกรงๆและกังวลอยู่ก็คือเด็กๆในหมู่บ้านอีกจำนวนมาซึ่งล้วนเป็น ลูกหลานของเรา อยากให้เขามีอนาคตที่ดี ไม่อยากให้เขาเสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด”

สำหรับกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในช่วงเวลานั้น (ก่อนเดือนมีนาคม พ.ศ. 2545) ชุมชนแก้ปัญหายาเสพติดด้วยการพึ่งพาเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจับกุม และนำผู้เสพยาไปคุมขัง ซึ่งการ แก้ไขปัญหาด้วยวิธีจับกุมคุมขังนี้ไม่สามารถทำให้ปัญหายาเสพติดในชุมชนหมดไปได้ ในทาง กลับกันเมื่อผู้ถูกจับกุมคุมขังถูกปล่อยตัวออกมาสถานการณ์ปัญหา ยาเสพติด และผลกระทบที่ เกิดขึ้นค่อนข้างจะรุนแรงกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้ที่ถูกจับกุมคุมขังได้รับการปล่อยตัวกลับสู่ ชุมชน นอกจากจะไม่เลิกพฤติกรรมการเสพยาแล้วยังมีแนวโน้มที่จะสร้างความเดือดร้อนให้กับ ครอบครัวและชุมชนมากยิ่งขึ้น ดังที่ผู้ใหญ่บ้านเนินพุทรา ได้เล่าถึงเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลให้เกิด ความตระหนักในความรุนแรงของปัญหา ยาเสพติดและก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนความคิดว่าการ พึ่งพาเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจับกุมคุมขังผู้เสพยาไม่ใช่วิธีการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืนคือ “มีผู้เสพยาคนหนึ่งอายุอย่างน้อย 20 ต้นๆ แต่เขาเสพยาบ้ามานานจนกระทั่งมีอาการคลุ้มคลั่งทุบตี และทำร้ายพ่อแม่ของตนเอง จนพ่อและแม่ทนไม่ไหวต้องมาขอร้องให้ผู้ใหญ่บ้านช่วย โดยมาบอก ว่า...ให้ช่วยเอาลูกเขาไปติดคุกหน่อย...จะฆ่าพ่ออยู่แล้ว...” ซึ่งผู้เสพยาคนนี้เคยติดคุกมาแล้วครั้งหนึ่ง แต่เมื่อพ้นโทษออกมาก็กลับไปใช้ยาเสพติดประเภทยาบ้าอีก นอกจากนี้ในช่วงเวลานั้นปรากฏว่า ยังมีผู้เสพยาอื่นๆ ที่เริ่มทะเลาะเบาะแว้งกับคนในครอบครัวจนถึงขั้นอาละวาดและทำร้ายทุบตีลูก

เมีย ทำลายข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้าน ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเสพยาบ้าจนกระทั่งติดแล้วไม่
สามารถไปทำงานได้ เมื่อไม่มีเงินที่จะไปซื้อยาบ้ามาเสพจึงเกิดอาการหงุดหงิดอาละวาดและทำร้าย
บุคคลในครอบครัว แม้ว่าจะมีเพียงไม่กี่รายที่ก่อปัญหาแต่ก็มีแนวโน้มที่จะกลายเป็นปัญหาที่รุนแรง
ขึ้นไปในอนาคต

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของปัญหายาเสพติดในบ้านเนินพุทรา และผลกระทบจาก
สถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยมาตรการจับกุมคุมขังโดยเจ้าหน้าที่
ภาครัฐนั้นไม่ใช่วิธีการที่จะช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดไปจากหมู่บ้านชุมชน ทั้งนี้เพราะ
ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดไม่ว่าจะเป็นผู้ค้าหรือผู้เสพก็ตามเมื่อได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระจากการ
จับกุมคุมขังล้วนแต่กลับเข้าสู่พฤติกรรมเดิม ในขณะที่เดียวกันผู้ค้ารายใหม่ๆ ในชุมชนก็เกิดขึ้นได้
ตลอดเวลาเนื่องจากความต้องการยาเสพติดของผู้เสพยังมีอยู่มากและที่สำคัญการค้ายาเสพติด
สามารถสร้างผลกำไรให้กับผู้ค้าได้จำนวนมาก โดยมากแล้วผู้ค้ายาเสพติดจะเสพไปด้วย ดังนั้นการ
เป็นผู้ค้าหรือผู้ปล่อยยาจึงทำให้มียาเสพติดใช้อย่างสม่ำเสมอโดยไม่จำเป็นต้องประกอบอาชีพสุจริต
อื่นๆ

ประเด็นที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยวิธีการพึ่งพาอำนาจ
เจ้าหน้าที่รัฐในการจับกุมคุมขังผู้ค้าผู้เสพไม่สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดไปได้ เนื่องจาก
เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นคนนอกย่อมไม่สามารถรู้ข้อมูลต่างๆ ได้ดีเท่ากับคนในชุมชน ดังนั้นวิธีการ
แก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการอาศัยพลังจากชุมชนในลักษณะของการร่วมกันสร้างชุมชนเข้มแข็ง
เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงมีความสำคัญ และเชื่อว่าเป็นวิธีการที่น่าจะช่วยให้
ปัญหายาเสพติดหมดไปจากชุมชนได้ ถ้าหากชุมชนมีความจริงจังและจริงจังในการแก้ไขปัญห
ย่อมสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้สำเร็จและยั่งยืนมากกว่าการปล่อยให้เจ้าหน้าที่ของภาครัฐใน
การแก้ไขปัญหายาเพียงฝ่ายเดียวอย่างที่ผ่านมา

ดังนั้นกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งจึงมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดใน
ชุมชน และยังมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาในชุมชนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แม้ว่าในช่วงแรก
ชุมชนอาจดำเนินการ โดยใช้ปัญหายาเสพติดเป็นตัวตั้งเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อเวลาผ่านไปชุมชนจะมี
ศักยภาพในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของชุมชน ได้มากยิ่งขึ้นหากการดำเนินการทั้งหมดอยู่บนพื้นฐาน
การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนอย่างแท้จริง

4.2 กระบวนการดำเนินการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อเอาชนะปัญหาหาเสพติดและการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากสถานการณ์ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้ผู้ใหญ่บ้านและแกนนำชุมชนมาปรึกษาหารือกันเพื่อหาวิธีที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งในช่วงเวลาที่ชาวเนินพุทรากำลังพยายามหาทางแก้ไขปัญหายู่นั้นเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ทีมวิทยากรกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งจาก สกอ. ซึ่งได้เล็งเห็นถึงปัญหาและปัจจัยที่จะทำให้บ้านเนินพุทราเป็นชุมชนเข้มแข็งเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ ทีมวิทยากรจึงได้เดินทางเข้ามาแถลงการณ์เพื่อนำเสนอแนวคิดการสร้างชุมชนเข้มแข็งตามแนวทางของป.ป.ส. ซึ่งมีแผนการดำเนินงานมีทั้งสิ้น 9 ขั้นตอน โดยที่แนวทางทั้ง 9 ขั้นตอนนั้นแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนตามผู้รับผิดชอบหลักได้แก่

ขั้นตอนที่ 1- 4 เป็นหน้าที่ของวิทยากรกระบวนการ

ขั้นตอนที่ 5- 9 เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง โดยมีทีมวิทยากรกระบวนการคอยให้คำปรึกษา

การดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของบ้านเนินพุทรา มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : คัดเลือกชุมชน โดยเหตุผลที่ทีมวิทยากรกระบวนการเลือกดำเนินการผลักดันกิจกรรมชุมชนเข้มแข็งที่บ้านเนินพุทราเนื่องจากเล็งเห็นว่า ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ เช่น ทุนทางสังคม ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันประชาชนในหมู่บ้านเนินพุทรา มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน มีความเคารพนับถือกันและกัน รู้จักแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง บนพื้นฐานประสบการณ์การเรียนรู้และการเผชิญปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น น้ำหลากจนถนนขาด ชาวบ้านก็ร่วมแรงร่วมใจกันซ่อมโดยไม่รอคอยความช่วยเหลือจากรัฐ มีผู้นำที่ฉลาดและเสียสละ สามารถสื่อสารทำความเข้าใจกับประชาชนได้เป็นอย่างดี เป็นชุมชนที่มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์ ชาวเนินพุทราได้นำเอาสิ่งใหม่ๆ มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองเสมอ ทั้งทางด้านการประกอบอาชีพ และทางด้านสังคม

ปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นเป็นปัจจัยที่ทางทีมวิทยากรกระบวนการได้เล็งเห็น และพิจารณาแล้วว่าสามารถดำเนินการกระตุ้น ส่งเสริม และสนับสนุนให้เป็นชุมชนเข้มแข็งได้

ขั้นตอนที่ 2 : สืบสภาพชุมชน โดยทีมวิทยากรกระบวนการทำการศึกษารวบรวมข้อมูลที่สำคัญของชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อเรียนรู้สภาพความเป็นไปของชุมชนเพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและสามารถโน้มน้าวให้

ประชาชนเห็นด้วยกับการดำเนินการสร้างชุมชนเข้มแข็งตามแนวทาง 9 ขั้นตอนของสำนักงาน ป.ป.ส.

ขั้นตอนที่ 3 : พบผู้นำชุมชน

เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2545 เวลาประมาณ 19.00 น. ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านเนินพุทรา ทีมวิทยากรกระบวนการได้เปิดแถลงโครงการชุมชนเข้มแข็งขึ้น โดยมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล แกนนำชุมชน พร้อมทั้งประชาชน จำนวนทั้งสิ้น 52 คนเข้ารับฟังการแถลงโครงการ

โดยทีมวิทยากรฯ ได้อธิบายถึงแนวคิดและทำความเข้าใจร่วมกับชาวบ้านในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- สถานการณ์ความรุนแรงของปัญหายาเสพติด
- ชุมชนพึ่งตนเองในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน
- ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดแยกผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- ชุมชนแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี
- ชุมชนยึดถือประชาคมหมู่บ้าน
- ชุมชนดูแลชุมชนด้วยมาตรการทางสังคม
- วิธีการแก้ไขปัญหายาอย่างยั่งยืน

ผลการแถลงโครงการได้รับความร่วมมืออย่างดีทั้งจากผู้นำและชาวบ้าน

ขั้นตอนที่ 4 (เวทีที่ 1) : เลือกผู้นำทางธรรมชาติ

เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2545 บ้านเนินพุทราได้เปิดเวทีที่ 1 (ขั้นตอนที่ 4)ขึ้น ณ ศาลาอเนกประสงค์ของหมู่บ้าน ซึ่งความสำคัญของขั้นตอนนี้คือ การสร้างประชาคมหมู่บ้าน โดยหลักการขั้นพื้นฐานคือ ตัวแทนครัวเรือนต้องเข้าร่วมประชุมอย่างน้อย 3 ใน 4 ของครัวเรือนทั้งหมด เพื่อให้การเปิดเวทีมาจากการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของชาวบ้าน ซึ่งปรากฏว่ามีชาวบ้านซึ่งเป็นตัวแทนจากครัวเรือนเข้าร่วมการเปิดเวทีเป็นจำนวนถึง 85 คน จากจำนวนครัวเรือนในขณะนั้น 115 ครัวเรือน

กระบวนการคัดเลือกผู้นำธรรมชาตินั้น วิทยากรกระบวนการใช้วิธีการถามคำถามสมมุติจำนวน 10 คำถาม โดยในแต่ละคำถามนั้นสามารถใส่คำตอบเป็นชื่อบุคคลในชุมชนซึ่งไม่ได้เป็นผู้นำทางการได้จำนวน 5 รายชื่อ ซึ่งแนวคำถามจะเกี่ยวข้องกับการพึ่งพาอาศัยกันของสมาชิกในชุมชนในชีวิตประจำวัน เป็นต้นว่าหากชาวบ้านเดือดร้อน นอกจากผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำทางการคนอื่นๆแล้ว ชาวบ้านจะสามารถไปพึ่งพาอาศัยหรือขอความช่วยเหลือจากใครได้บ้าง เมื่อชาวบ้านตอบ

คำถามเสร็จ ทีมวิทยากรได้ทำการนับคะแนน ซึ่งผู้ที่ได้คะแนนจากคำถามสมมติมากที่สุดเป็นผู้ดำรงตำแหน่งประธานชุมชนเข้มแข็ง ส่วนผู้ที่ได้คะแนนรองลงไปจำนวน 38 คนดำรงตำแหน่งคณะกรรมการอีก จากนั้นได้มีผู้สมัครใจเข้าร่วมเป็นกรรมการอีกจำนวน 7 คน ซึ่งทั้งหมดเป็นชาวบ้านในชุมชน โดยเหตุผลที่บุคคลเหล่านี้สมัครใจเข้าเป็นคณะกรรมการเนื่องจากเห็นว่าการกิจกรรมนี้มีประโยชน์ต่อบุคคลของตน ซึ่งทั้ง 7 คนที่สมัครใจเข้าร่วมได้ผ่านเสียงรับรองของคณะกรรมการด้วย ดังนั้นคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งบ้านเนินพุทราจึงมีจำนวนทั้งสิ้น 46 คน โดยมีโครงสร้างของตำแหน่งต่างๆ ดังนี้

- 1) ตำแหน่งประธานคณะกรรมการ
- 2) ตำแหน่งผู้ช่วยประธานกรรมการ
- 3) ตำแหน่งเลขานุการ
- 4) ตำแหน่งผู้ช่วยเลขานุการ
- 5) ตำแหน่งรองประธานรับผิดชอบติดต่อราชการ
- 6) ตำแหน่งรองประธานรับผิดชอบงานสาธารณูปโภค
- 7) ตำแหน่งรองประธานรับผิดชอบฝ่ายประชาสัมพันธ์
- 8) ตำแหน่งรองประธานรับผิดชอบรับเรื่องราวร้องทุกข์
- 9) ตำแหน่งรองประธานรับผิดชอบฝ่ายสตรี,เด็ก,เยาวชน,กีฬา
- 10) ตำแหน่งรองประธานรับผิดชอบอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 11) ตำแหน่งรองประธานรับผิดชอบฝ่ายประเพณี
- 12) ตำแหน่งรองประธานรับผิดชอบฝ่ายคุณภาพชีวิต
- 13) ผู้นำธรรมชาติซึ่งได้คะแนนอันดับรองลงไป พร้อมด้วยอาสาสมัครอีก 7 คน ดำรงตำแหน่งกรรมการชุมชนเข้มแข็ง

เมื่อได้คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งแล้ว ทีมวิทยากรกระบวนการได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของตนเองอย่างเต็มที่ โดยคณะวิทยากรกระบวนการได้กำหนดบทบาทตนเองเป็นเพียงพี่เลี้ยงเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 5 : ประชาสัมพันธ์โครงการ โดยคณะกรรมการได้มาร่วมกันประชุมเพื่อเขียนโครงการของชุมชนเอง ซึ่งใช้ชื่อโครงการว่า “ชุมชนเนินพุทราร่วมใจพัฒนา แก้ปัญหาเสพติด” เมื่อเขียนโครงการเรียบร้อยแล้วในวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2545 คณะกรรมการได้ประชุมร่วมกันเพื่อจัดทำเครือข่ายการดูแลรับผิดชอบและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดของแต่ละครัวเรือน โดยการจัดระบบเครือข่ายนั้นใช้เกณฑ์ที่ตั้งของบ้าน ในลักษณะบ้านใกล้กันดูแลกันโดยกำหนดเงื่อนไขว่าความสัมพันธ์ระหว่างกรรมการกับลูกข่ายนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของการเคารพนับถือกัน เพื่อให้เกิด

ความเกรงใจและสามารถกล่าวตักเตือนกันได้ ผลการจัดเครือข่ายกาดูแลสรุปได้ว่ากรรมการหนึ่งคนดูแลรับผิดชอบครัวเรือนตั้งแต่ 1-3 ครัวเรือน หรือคิดเป็นอัตราส่วนตั้งแต่ 1:1, 1:2 และ 1:3 นั้นเอง กล่าวได้ว่าขั้นตอนการประชาสัมพันธ์โครงการนี้มีความสำคัญอย่างมาก ทั้งนี้เพราะเป็นขั้นตอนการหาแนวร่วมในชุมชนหรือกล่าวได้ว่าเป็นการฝึกกำลังสมาชิกในชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาเสพติดร่วมกันนั่นเอง

ในระหว่างนี้ชาวบ้านก็ได้ร่วมกันจัดทำแผ่นป้ายรณรงค์เกี่ยวกับปัญหาเสพติด แล้วนำไปติดตั้งตามจุดต่างๆทั่วหมู่บ้าน นอกจากนี้คณะกรรมการได้เริ่มค้นหาข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย ผู้สงสัย/ผู้เสพ/ผู้ค้า เพื่อที่จะนำไปสู่การคัดแยกในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 : คัดแยกครัวเรือน (เวทีที่ 2) มีวิธีการดำเนินงานดังนี้

การประชุมคณะกรรมการเพื่อทบทวนบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการ

ทีมวิทยากรกระบวนการอธิบายความหมาย ผู้สงสัย ผู้ค้า ผู้เสพ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินการคัดแยกเป็นไปอย่างถูกต้อง ทั้งนี้ก่อนเริ่มดำเนินการคัดแยกคณะกรรมการทั้งหมดได้ร่วมกันปฏิญาณตนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้เกิดความสบายใจแก่สมาชิกในชุมชนว่าการคัดเลือกครัวเรือนครั้งนี้ จะไม่มีการกลั่นแกล้ง ไล่ร้ายป้ายสีหรือสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น จากนั้นทีมวิทยากรกระบวนการได้แจกใบคัดแยกให้แก่คณะกรรมการทุกคน โดยย้ำกับคณะกรรมการทุกคนว่าต้องร่วมกันกรอกข้อมูลตามความเป็นจริง อีกทั้งกำชับว่าไม่ให้ส่งกระดาษเปล่า ทั้งนี้เพื่อให้คณะกรรมการทั้งหมดเกิดความรับผิดชอบต่อการคัดแยกครัวเรือนร่วมกัน เมื่อคณะกรรมการเขียนรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องครบถ้วนแล้วให้หย่อนใบคัดแยกซึ่งไม่ได้ลงชื่อผู้เขียนนั้นลงในกล่องมิด จากนั้นทีมวิทยากรได้ให้คณะกรรมการตกลงกันว่าจะเปิดกล่องคัดแยกเมื่อไร ทั้งนี้ทีมวิทยากรได้แนะนำให้ชุมชนเว้นระยะเวลาการเปิดกล่องไว้สักระยะหนึ่งขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชน และเพื่อให้คณะกรรมการได้ไปทบทวนว่ายังมีผู้ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดแต่ยังไม่ได้เขียนรายชื่อลงไปหรือไม่ เมื่อคณะกรรมการพร้อมแล้วจึงเปิดกล่องเพื่อทำการรวบรวมรายชื่อผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งหมด โดยรายชื่อเหล่านี้ทางชุมชนจะปกปิดรายชื่อไว้เป็นความลับและเก็บไว้ในชุมชนโดยไม่ส่งไปให้ภาครัฐอย่างเด็ดขาด

การดำเนินงานตามขั้นตอนที่ 6 ของบ้านเนินพุทธา ได้ดำเนินการเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2545 ก่อนจะทำการคัดแยกได้มีการประชุมคณะกรรมการทุกคน โดยทีมวิทยากรฯ ได้ชี้แจงเพื่อทบทวนหน้าที่ของคณะกรรมการที่พึงมีต่อชุมชน พร้อมทั้งได้อธิบายความหมายของคำว่า เสพ ค้า/จำหน่าย และสงสัย หลังจากนั้นได้ให้คณะกรรมการทั้ง 46 คนร่วมกันคัดแยกโดยกรอกข้อมูลลงในกล่องคัดแยก

ผลการคัดแยก ปรากฏว่า มีผู้ถูกสงสัย 16 คน/ครัวเรือน

มีผู้เสพ	21 คน/ครัวเรือน
มีผู้ค้า/จำหน่าย	2 คน/ครัวเรือน
ผู้ไม่เกี่ยวข้อง	74 คน/ครัวเรือน

การคัดแยกในครั้งนี้ทำโดยคณะกรรมการซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่ในการดูแลพฤติกรรม ตามที่ได้จัดเครือข่ายการดูแลและเฝ้าระวังพฤติกรรมเอาไว้ ซึ่งในส่วนของครัวเรือนที่คัดแยกแล้วว่า ไม่เกี่ยวข้องนั้น ต้องรอให้ผ่านกระบวนการรับรองครัวเรือนจากคณะกรรมการทั้ง 46 คนด้วยเสียง เอกฉันท์อีกครั้งหนึ่ง จึงจะถือได้ว่าไม่เกี่ยวข้องหรือปลอดภัยเสถียรจริง ซึ่งการรับรองครัวเรือนนั้น จะเป็นการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 7 เวทีที่ 3 ต่อไป

อย่างไรก็ตามเมื่อคณะกรรมการร่วมกันตรวจสอบรายชื่อและพฤติกรรมของผู้เสพและผู้ค้า ยาเสพติดแล้ว คณะกรรมการได้ร่วมกันดำเนินการที่เรียกว่า ชุมชน/สังคมบำบัด โดยไม่ส่งตัวผู้เสพ เข้ารับการบำบัดที่สถานีนามซ์ แต่ใช้วิธีการดูแลและให้โอกาสได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยมี สมาชิกในครอบครัวและชุมชนคอยเป็นกำลังใจ

ขั้นตอนที่ 7 :รับรองครัวเรือน (เวทีที่ 3)

ขั้นตอนที่ 7 มีวิธีการดำเนินการดังนี้

การจัดการประชุม โดยที่คณะกรรมการทั้งหมดต้องเข้าร่วมประชุมเพื่อดำเนินการรับรองครัวเรือนที่ไม่เกี่ยวข้อง โดยคณะกรรมการนำรายชื่อของครัวเรือนที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าสู่เวทีการรับรอง เพื่อให้คณะกรรมการทั้งหมดร่วมกันรับรอง โดยวิธีการพิจารณารับรองคณะกรรมการจะอ่านรายชื่อสมาชิกแต่ละครัวเรือนแล้วขอความเห็นจากคณะกรรมการทั้งหมด

การรับรองด้วยเสียงเอกฉันท์* ครัวเรือนที่ถูกรับรองต้องผ่านการรับรองด้วยเสียงเอกฉันท์ จึงจะถือได้ว่าเป็นครัวเรือนปลอดภัยเสถียร

การมอบสัญลักษณ์เพื่อแสดงว่าเป็นครัวเรือนที่ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการแล้ว

พิธีมอบพร้อมประกาศเป็นครัวเรือนปลอดภัยเสถียร คณะกรรมการพร้อมทั้งชุมชน ทั้งหมดร่วมกันจัดพิธีมอบธงพร้อมเชิญเจ้าหน้าที่ภาครัฐร่วมเป็นพยาน

ในขั้นตอนนี้ได้ดำเนินการไปเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 โดยคณะกรรมการชุมชน เข้มแข็งบ้านเนินพุทราได้ร่วมกันประชุมเพื่อรับรองครัวเรือนที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผลการรับรองเป็นดังนี้

ครัวเรือนที่คัดแยกแล้วเข้าร่วมรับรอง 60 ครัวเรือน

* การรับรองครัวเรือนเสียงเอกฉันท์ คือ คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งทุกคนร่วมกันรับรองครัวเรือนที่คัดแยกไว้แล้วว่าไม่มีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งทุกคนต้องยกมือเพื่อรับรองครัวเรือนนั้นๆ หากมีกรรมการคนหนึ่งคนใด ไม่ยกมือรับรอง จะถือว่าไม่ผ่านการรับรองทันที

ครัวเรือนไม่ผ่านการรับรอง	3	ครัวเรือน
ได้ครัวเรือนที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด	57	ครัวเรือน

วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2545 คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งบ้านเนินพุทราได้ประชุมร่วมกันเพื่อเตรียมจัดพิธีมอบธงเฉลิมพระเกียรติ พร้อมทั้งร่างระเบียบข้อบังคับและกำหนดกติกาหมู่บ้าน ดังนี้

ระเบียบข้อบังคับ และกติกาหมู่บ้าน มีดังนี้

- 1) ให้มีการตรวจปีสาวะ เพื่อแสดงถึงความบริสุทธิ์ใจในการแก้ไขปัญหาทุกสัปดาห์ ทุกรายชื่อที่มีชื่อในแฟ้มลับของหมู่บ้าน
- 2) หากผู้ใดไม่มาแสดงความบริสุทธิ์ใจตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป ให้ถือว่าหลีกเลี่ยงการตรวจ จะต้องคืนธงครัวเรือนปลอดยาเสพติด
- 3) คณะกรรมการสามารถตรวจสอบปีสาวะผู้ต้องสงสัยทุกราย หากพบสารเสพติด จะต้องถูกเจ้าหน้าที่ดำเนินคดีอย่างเฉียบขาดทุกราย

ส่วนมาตรการทางสังคมที่บ้านเนินพุทรานำมาใช้กับผู้ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด คือ การไม่ให้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มสังจะสะสมทรัพย์ โดยคณะกรรมการจะตัดสิทธิ์การกู้ยืมจนกว่าจะแน่ใจว่าผู้นั้นได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแล้วจึงจะเปิดโอกาสในการกู้ยืมเงินตามเดิม ส่วนการติดต่อสัมพันธ์กันนั้นยังคงเหมือนเดิม ทั้งนี้เพราะ.เนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยการสร้างชุมชนเข้มแข็งนั้นอยู่บนพื้นฐานของสันติวิธี การให้อภัยและให้โอกาสได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ดังนั้นชาวเนินพุทราจึงมิได้รังเกียจหรือมีปฏิกิริยาเชิงลบในลักษณะที่แสดงออกว่าไม่อยากคบหาสมาคมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในภายหลังผู้ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจึงได้มาเปิดใจกับคณะกรรมการและชาวบ้านในชุมชน และกล่าวว่าเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยจะเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างเด็ดขาด โดยอดีตผู้เสพผู้สงสัยได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในเวลาต่อมา ปัจจุบันเหลือครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในฐานะผู้ค้าและยังไม่ยอมมาเปิดใจและเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนจำนวน 1 ครัวเรือน ดังนั้นคณะกรรมการจึงไม่สามารถรับรองให้เป็นครัวเรือนปลอดยาเสพติด

วันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2546 คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งบ้านเนินพุทราได้จัดพิธีมอบธงเฉลิมพระเกียรติให้แก่ครัวเรือนที่ผ่านการตรวจสอบรับรองจากคณะกรรมการในรอบแรกจำนวน 57 ครัวเรือน โดยจุดมุ่งหมายของการจัดพิธีนี้เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้ครัวเรือนเหล่านั้นได้ร่วมกันรักษาสถานะของการปลอดยาเสพติดของครัวเรือนเอาไว้ หลังจากเสร็จสิ้นการมอบธงเฉลิม

พระเกียรติประกาศเป็นครัวเรือนปลอดภัยแล้ว การดำเนินงานของชุมชนได้เข้าสู่ขั้นตอนที่ 8 โดยได้นำเอายุทธศาสตร์บันได 3 ขั้น มาดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 8 : ยุทธศาสตร์บันได 3 ขั้น มีรายละเอียดดังนี้

ยุทธศาสตร์บันได ขั้นที่ 1 “หยุด” คณะกรรมการจะต้องควบคุมดูแลคนในชุมชนไม่ให้มีผู้เกี่ยวข้องกับรายใหม่เกิดขึ้น

ยุทธศาสตร์บันได ขั้นที่ 2 “ลด” คณะกรรมการทุกคนต้องช่วยกันบำบัดรักษาผู้เสพซึ่งถือว่าเป็นผู้ช่วยของชุมชนโดยไม่ยกปัญหาให้หน่วยงานอื่นแก้ไข

ยุทธศาสตร์บันได ขั้นที่ 3 “เลิก” ผู้เสพ ผู้ค้า เลิกพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยเด็ดขาดไม่ให้มีผู้ใดหวนไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีก หากรายใดที่ไม่ให้ความร่วมมือคณะกรรมการจำเป็นต้องให้มาตรการทางกฎหมายดำเนินการต่อไป

เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมในช่วงแรกนั้นมีครัวเรือนอีกจำนวนหนึ่งที่ยังมิได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการ ดังนั้นในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ.2546 คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งจึงได้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนครัวเรือนต่างๆที่ยังไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการชุมชนเข้มแข็งให้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ผลการประชาสัมพันธ์เชิญชวนปรากฏว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งในฐานะผู้เสพและผู้ค้าเกือบทั้งหมดได้เข้ารายงานตัวกับคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง และเกือบทุกครัวเรือนพร้อมเข้าร่วมโครงการ แต่ยังคงอยู่หนึ่งครัวเรือนที่ไม่ยอมเข้าร่วมโครงการ โดยครัวเรือนนี้มีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในฐานะผู้ค้า แม้ว่าครัวเรือนนี้จะไม่เข้าร่วมโครงการแต่คณะกรรมการก็ได้ดูแลแต่ยังคงมอบหมายให้กรรมการเครือข่ายคอยติดตามสอดส่องพฤติกรรมอยู่ตลอดเวลา โดยคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งบ้านเนินพุทราได้จัดทำทะเบียนผู้เสพผู้ค้าที่มารายงานตัว รวมทั้งรายชื่อครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการเพิ่มเติมไว้ที่ชุมชน โดยคณะกรรมการฯมีบทบาทหน้าที่ในการเฝ้าติดตามดูพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนต่อไป

วันที่ 5 เมษายน พ.ศ.2546 คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งได้มีความเห็นร่วมกันให้เปลี่ยนแปลงผู้นำธรรมชาติ เนื่องจากมีคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งจำนวนหนึ่งขาดการประชุมเกิน 3 ครั้ง จึงได้เปลี่ยนให้สมาชิกในชุมชนที่มีความใส่ใจในกิจกรรมชุมชนและต้องการทำงานในฐานะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเข้ามาดำรงตำแหน่งแทน โดยมีการเปลี่ยนแปลงกรรมการชุมชนเข้มแข็งรวมทั้งสิ้นจำนวน 6 คน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในวันที่ 9 เมษายน พ.ศ.2546 คณะกรรมการได้ร่วมกันรับรองสถานะครัวเรือนปลอดภัยเสพติดอีกครั้ง ผลการรับรองปรากฏว่ามีครัวเรือนผ่านการรับรองเพิ่มเติมจำนวน 53 ครัวเรือน แยกเป็นครัวเรือนที่มาเข้าร่วมโครงการเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ.2546 จำนวน 47 ครัวเรือน

ส่วนอีก 6 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนที่คณะกรรมการไม่แน่ใจในพฤติกรรมจึงได้ติดตามตรวจสอบพฤติกรรมจนกระทั่งมั่นใจว่าปลอดภัยแล้วจึงได้รับรองสถานะให้

ขั้นตอนที่ 9 : รักษาสถานภาพไว้ให้ยั่งยืน ผู้เสพผู้ค้าผู้สงสัย เมื่อผ่านยุทธศาสตร์บันได 3 ขั้นแล้ว คณะกรรมการจะทำการรับรองครัวเรือน มอบธงพร้อมเกียรติบัตรและประกาศให้ครัวเรือนที่ผ่านการรับรองนั้นๆ เป็นครัวเรือนปลอดภัย

ในระหว่างที่บ้านเนินพุทรากำลังดำเนินการรักษาสุขภาพชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยให้ยั่งยืนนั้น ในวันที่ 24 กันยายน พ.ศ.2546 สถาบันการจัดการความรู้ท้องถิ่น ซึ่งได้รับมอบหมายจากโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชนพลังแผ่นดิน ได้ส่งทีมงานเข้ามาถอดบทเรียนการแก้ไขปัญหาเสพติดของบ้านเนินพุทราเพื่อที่จะนำไปเผยแพร่เป็นตัวอย่างแก่ชุมชนอื่นๆ ซึ่งในวันนั้นมีคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง และชาวบ้านเข้าร่วมแลกเปลี่ยนรวมทั้งสิ้น 54 คน

ต่อมาในวันที่ 25 กันยายน พ.ศ.2546 คณะกรรมการได้จัดพิธีมอบธงเฉลิมพระเกียรติพร้อมมอบเกียรติบัตรให้แก่ครัวเรือนเพื่อประกาศเป็นครัวเรือนปลอดภัย โดยมียุทธศาสตร์ที่ผ่านการรับรองครั้งที่ 2 และ 3 เข้ารับมอบธงจำนวน 76 ครัวเรือน

ในช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2546 คณะกรรมการได้มีมติในที่ประชุมร่วมกันว่าจะจัดตั้งอาสาสมัครเวรยามเพื่อดูแลความเรียบร้อยของหมู่บ้าน และเพื่อรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็งเอาชนะปัญหาเสพติดไว้ให้ยั่งยืน มีอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้ชายเข้าร่วมการเดินเวรยามทั้งสิ้น 10 ชุด ชุดละประมาณ 6-10 คน ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันโดยออกเดินเวรยามตั้งแต่เวลา 20.00-05.00 น. ของทุกวัน นอกจากกิจกรรมการเฝ้าระวังปัญหาเสพติดแล้ว คณะกรรรมชุมชนเข้มแข็งบ้านเนินพุทรา ยังได้พยายามสร้างเสริมภูมิคุ้มกันเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืนให้กับเด็กและเยาวชน โดยคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งได้ขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการในการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้วัดเพื่อศึกษาธรรมชาติในวันอาทิตย์ โดยวัดที่เด็กและเยาวชนไปศึกษาธรรมะนั้นเป็นศูนย์รวมในการเข้าปฏิบัติศาสนากิจของชาวเนินพุทราและอีกหลายๆหมู่บ้านในพื้นที่ใกล้เคียง

4.3 สถานการณ์ปัญหาและแนวโน้มการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน

(ตั้งแต่ 3 ธันวาคม 2546- ธันวาคม 2547)

เนื่องจากการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อเอาชนะปัญหาเสพติดในทั้ง 2 พื้นที่ศึกษามีกระบวนการทำงานที่ต่อเนื่อง ดังนั้นการดำเนินการผ่านขั้นตอนต่าง ๆ จึงต้องใช้เวลาอันนับปี บ้านเนินพุทรา ได้เริ่มกระบวนการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมาตั้งแต่ วันที่ 4

มีนาคม พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนที่รัฐบาลจะมีนโยบายประกาศสงครามยาเสพติดอย่างเข้มข้น การดำเนินกิจกรรมสร้างชุมชนเข้มแข็งของบ้านเนินพุทรานั้น คณะวิทยากรกระบวนการ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง รวมทั้งชาวบ้านที่ให้ความสนใจเข้าร่วมโครงการได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมผ่านขั้นตอนต่างๆ อย่างเคร่งครัดมาโดยตลอด ดังนั้นในช่วงที่รัฐบาลได้ประกาศสงครามกับยาเสพติดและทางกระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้ ศตส.อ. เข้ามาดำเนินการผลักดันกิจกรรมชุมชนเข้มแข็งด้วยแนวทาง 6 ขั้นตอน บ้านเนินพุทราจึงไม่ได้รับผลกระทบในลักษณะที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางของ 9 ขั้นตอนของป.ป.ส.มากนัก แต่เนื่องจากแนวทางการพัฒนาที่แตกต่างกันระหว่างสองฝ่ายจึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อที่วิทยากรกระบวนการ ดังปรากฏว่ามีคำสั่งย้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจนายหนึ่งออกนอกพื้นที่และมีคำสั่งห้ามเจ้าหน้าที่ตำรวจที่วิทยากรกระบวนการคนอื่นๆ เข้าผลักดันหรือดำเนินกิจกรรมในพื้นที่หมู่บ้านต่างๆ โดยเด็ดขาด ผลกระทบต่อตัวบุคคลที่เกิดขึ้นคือการเสียชีวิตและกำลังใจในการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่วนผลกระทบต่อชุมชนที่ที่วิทยากรได้เข้าผลักดันกิจกรรมคือกิจกรรมชุมชนเกิดการหยุดชะงักเนื่องมาจากชุมชนขาดพี่เลี้ยง และในบางชุมชนได้เกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแบ่งฝ่ายในชุมชน โดยเฉพาะการแบ่งฝ่ายระหว่างกลุ่มผู้นำทางการและผู้นำทางธรรมชาติในการตัดสินใจเลือกใช้แนวทางสร้างชุมชนเข้มแข็งระหว่างแนวทาง 9 ขั้นตอนของ ป.ป.ส. และแนวทาง 6 ขั้นตอนของกระทรวงมหาดไทย

ในประเด็นสถานการณ์ปัญหาและแนวโน้มการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน ผู้ศึกษาได้ใช้เส้นแบ่งเวลา ตามแผนปฏิบัติการเพื่อเอาชนะปัญหาเสพติดของรัฐบาลหรือ Road Map เป็นเกณฑ์ในการแบ่งช่วงเวลาเพื่อติดตามสถานการณ์ชุมชน ดังนั้นในประเด็นนี้จึงเป็นข้อมูลจากการเข้าสังเกตกิจกรรมชุมชนทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมทั้งการสัมภาษณ์เจาะลึกกับสมาชิกในชุมชนตั้งแต่วันที่ 3 ธันวาคม 2546 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลได้ประกาศเอาชนะปัญหาเสพติด จนกระทั่งวันที่ 30 กันยายน 2547 ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นช่วงเวลาของการสร้างความเข้มแข็งของพลังแผ่นดินและชุมชนในการเอาชนะปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืน และเนื่องจากผู้ศึกษาเห็นว่าความเข้มแข็งของชุมชนมีลักษณะเป็นพลวัตไม่หยุดนิ่ง จึงได้ติดตามสังเกตและเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความเป็นปัจจุบันมากที่สุด ผลการศึกษาพบว่าบ้านเนินพุทรามีความเคลื่อนไหวในกิจกรรมเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อเอาชนะปัญหาเสพติดและการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืนในช่วงเวลาดังกล่าว ดังนี้

วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2547 สตรีในหมู่บ้านจำนวน 9 คน ได้รวมกลุ่มกันเพื่อเป็นอาสาสมัครเดินเวรยามสับเปลี่ยนกับอาสาสมัครชายที่ได้เดินเวรยามมาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2546 การสมัครเข้าเป็นอาสาสมัครในการเดินเวรยามของกลุ่มสตรีในบ้านเนินพุทรา แสดงให้เห็นว่ามี

ขยายบทบาทการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้เพราะที่ผ่านมามีบทบาทในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของกิจกรรมต่างๆมากกว่าการออกมาแสดงบทบาทโดยตรงในลักษณะเช่นนี้

วันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2547 นายดาบวิทยา จันศิริ วิทยาการกระบวนการการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยแนวทาง 9 ขั้นตอนของป.ป.ส. ได้เดินทางเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการและชาวบ้านเนินพุทราเพื่อให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งให้ยั่งยืน พร้อมทั้งได้นำเสนอวิธีการรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน โดยวิธีรับรองครัวเรือน ดังนั้นคณะกรรมการจึงได้เริ่มกิจกรรมการรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืนด้วยการอ่านรายชื่อครัวเรือนครัวเรือนเพื่อให้คณะกรรมการและผู้ที่เกี่ยวข้องประชุมร่วมกันรับรอง

จากคำบอกเล่าของรองประธานชุมชนเข้มแข็งฝ่ายอนุรักษ์ (สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2547) ซึ่งได้เข้าร่วมประชุมการนำเสนอวิธีการรักษาสถานะภาพชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืนกล่าวว่า “เมื่อวันที่ 28 เมษายน ที่ครูวิทยาได้เดินทางเข้าร่วมประชุมกับชุมชนนั้น น่าจะมีสาเหตุมาจากได้เห็นว่าในช่วงเวลานั้นคณะกรรมการชุมชนอยู่เฉย ๆ ไม่ได้ทำงานกันเข้มแข็งเหมือนเดิมวิทยาการกระบวนการคงต้องการให้กิจกรรมของชุมชนไม่หยุดนิ่ง จึงได้เข้ามาแนะนำแนวทางให้ ซึ่งวิธีการที่ครูวิทยานั้นก็คือ การรักษาสถานะภาพความเข้มแข็งของชุมชนโดยวิธีการตรวจสอบครัวเรือน ซึ่งคล้ายคลึงกับการเปิดเวทีที่ 3 (ขั้นตอนที่ 7) “การรับรองครัวเรือน” โดยคณะกรรมการต้องมาร่วมกันรับรองสถานครัวเรือนทุกเดือนๆละหนึ่งครั้ง ซึ่งปัจจุบันบ้านเนินพุทราปลอดยาเสพติดเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ จะขาดเพียงหนึ่งบ้านเท่านั้นที่ยังไม่ผ่านการรับรอง... การตรวจสอบ/รับรองครัวเรือนนี้เพื่อค้นหาว่ามีใครที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกหรือไม่ โดยสถานะของการรับรองจะอยู่แค่หนึ่งเดือนเท่านั้น เมื่อถึงเดือนต่อไปจะต้องรับรองกันใหม่ ส่วนมาตรการทางสังคมที่จะนำมาใช้กับครัวเรือนที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในขณะนี้ยังไม่ได้คิดมาตรการใหม่ๆเพิ่มเติม แต่คงจะใช้วิธีการที่ตกลงกันเอาไว้คือ “ยึดธงคืน” และการตัดสิทธิการกู้เงินกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งที่ผ่านมามาตรการการตัดสิทธิ์กู้ยืมเงินใช้ได้ผลพอสมควร ส่วนมาตรการที่ว่าจะไม่ติดต่อสมาคมไม่ยุ่งเกี่ยวนั้นในทางปฏิบัติคงทำได้ยากเพราะคนในชุมชนรู้จักกันมานาน จะไม่ติดต่อสัมพันธ์กันคงเป็นไปได้ยาก และถ้าทำอย่างนั้นเท่ากับว่าเรารังเกียจและไม่ให้ออกาสเขา...”

เมื่อได้รับการแนะนำแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืนจากทีมวิทยาการกระบวนการคณะกรรมการจึงได้นำแนวทางที่ได้รับการแนะนำมาดำเนินการต่อ โดยผลการรับรองครัวเรือนในแต่ละเดือนเป็นดังนี้

วันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2547 คณะกรรมการจำนวน 47 คน และชาวบ้านจำนวน 109 คน มาประชุมร่วมกันเพื่อรับรองครัวเรือนทั้งหมด 128 ครัวเรือน (แยกเป็นครัวเรือนเก่า 123 ครัวเรือน ครัวเรือนใหม่ 5 ครัวเรือน)

ผลการรับรอง	ผ่าน	123	ครัวเรือน
	ครัวเรือนย้ายออก	3	ครัวเรือน
	ไม่รับรอง	1	ครัวเรือน
	ไม่ผ่าน	1	ครัวเรือน

โดยคณะกรรมการท่านหนึ่งได้กล่าวอธิบายว่า ครัวเรือนที่ไม่รับรอง หมายถึงครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกสามารถในครัวเรือนมาร่วมประชุม ส่วนครัวเรือนที่ไม่ผ่าน หมายถึง ครัวเรือนที่คณะกรรมการยังสงสัยหรือไม่แน่ใจในพฤติกรรมของสมาชิกในครัวเรือนนั้นๆ จึงไม่สามารถรับรองให้ผ่านได้

วันที่ 4 สิงหาคม 2547 ได้มีเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นตัวแทนจาก สำนักงาน ป.ป.ส. ภาคกลาง เขต 2 เดินทางเข้ามาสังเกตการณ์กิจกรรมการประชุมประชาคมหมู่บ้านและกิจกรรมการรับรองครัวเรือน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งในการเอาชนะปัญหายาเสพติดให้ยั่งยืน คณะผู้จัดงานเล็งเห็นว่าเห็นว่าการที่ชุมชนเข้มแข็งที่บ้านเนินพุทราได้ดำเนินการนี้มีประโยชน์โดยตรงต่อสังคม จึงเห็นสมควรที่จะสนับสนุนให้มีการเผยแพร่เพื่อขยายแนวคิดและวิธีการเรียนรู้ของชุมชนให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอื่นๆที่มีความสนใจที่จำดำเนินการในลักษณะเดียวกัน จึงได้จัดตั้งให้บ้านเนินพุทราเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด”

ผลการรับรอง	ผ่าน	121	ครัวเรือน
	ไม่รับรอง	5	ครัวเรือน
	ไม่ผ่าน	2	ครัวเรือน

จำนวนครัวเรือนที่ไม่ผ่านการรับรองที่เพิ่มขึ้นมานั้น เป็นครัวเรือนที่ยังมีสมาชิกในครัวเรือนไม่น่าไว้วางใจคือ เป็นผู้ที่เคยเสพยาเสพติดและได้ผ่านโครงการคืนคนดีสู่สังคมของชุมชน ในการตรวจปัสสาวะก็ไม่พบสารเสพติด แต่ปัจจุบันผู้เสพรายนี้เดินทางไปอาศัยอยู่กับเพื่อนต่างหมู่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่ๆผู้นำชุมชนและคณะกรรมการได้รับข่าวว่ายังมีการแพร่ระบาดของยาเสพติด จึงไม่ผ่านการรับรอง

ส่วนอีกหนึ่งครัวเรือนนั้นเป็นครัวเรือนที่ไม่ผ่านการรับรองมาตั้งแต่ต้น โดยพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในฐานะผู้ค้า (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 ที่เริ่มดำเนินโครงการ) เนื่องจากครัวเรือนนี้เป็นร้านค้า จึงมีผู้คน โดยเฉพาะวัยรุ่นแว่วเวียนไปอย่างสม่ำเสมอจนเป็นที่น่าสังเกต ดังนั้นคณะกรรมการจึงไม่สามารถรับรองให้ผ่าน อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการก็ได้ให้โอกาสในการมาเปิดใจกับชุมชนเพื่อยืนยันว่าจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ผู้ค้ารายนี้ก็ยังไม่ยอมเข้ามาเปิดใจ

จนในช่วงปี 2546 ผู้ค้ารายนี้ได้ย้ายชื่อของตนออกจากหมู่บ้าน แต่ยังคงอาศัยอยู่ที่บ้านเนินพุทรา กับสมาชิกในครอบครัวตามเดิม ดังนั้นคณะกรรมการจึงติดตามเฝ้าดูพฤติกรรมต่อไป

จนกระทั่งต้นปี พ.ศ. 2547 คณะกรรมการได้เข้าชักชวนให้สามีของผู้ค้าซึ่งมีอาชีพรับราชการทหารมาร่วมเข้ากิจกรรมของชุมชนซึ่งได้รับคำตอบรับว่าจะมาด้วย ซึ่งคณะกรรมการก็รออยู่ แต่ขณะนี้ยังไม่ปรากฏว่ามีสมาชิกคนใดในครอบครัวนั้นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ไม่สามารถรับรองครัวเรือนนี้ให้ผ่านได้ เนื่องจากผู้ค้ารายนี้อยู่ในระหว่างการพิจารณาตัดสินของศาล ดังนั้นนอกจากจะรอให้ผู้ค้ารายนี้และสมาชิกในครอบครัวมาร่วมกิจกรรมชุมชนเพื่อแสดงความบริสุทธิ์แล้ว คณะกรรมการยังคงรอให้ผลการพิจารณาของศาลออกมาก่อน หากคณะกรรมการรับรองให้แต่ผลการพิจารณาออกมาว่าผู้ค้ารายนี้มีคามผิด ก็จะส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชนอาจทำให้คณะกรรมการไม่ได้รับการยอมรับและขาดความเชื่อถือจากทั้งสมาชิกในชุมชน และหน่วยงานต่างๆได้ (สมาชิกอบต., สัมภาษณ์, 4 มิถุนายน 2547)

วันที่ 4 กันยายน 2547 คณะกรรมการได้ทำการรับรองครัวเรือน

ผลการรับรอง ผ่าน 61 ครัวเรือน

ไม่รับรอง* 58 ครัวเรือน

ไม่ผ่าน 1 ครัวเรือน

รวม 128 ครัวเรือน

และในเดือนเดียวกันนี้ ผู้ใหญ่บ้านพร้อมแกนนำชุมชนเข้มแข็งอีกจำนวน 2 คนได้เข้ารับการอบรม “แนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน” ซึ่งจัดโดยสำนักงาน ป.ป.ส. เพื่อเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการชุมชน

วันที่ 26 กันยายน 2547 ได้มีการจัดประชุมคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งและแกนนำหมู่บ้าน มีร่วมผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 19 คน (ชาย 15 คน หญิง 4 คน) ประเด็นสำคัญของการจัดประชุมครั้งนี้คือ

- 1) การบริหารจัดการงบประมาณของ ป.ป.ส.
- 2) การคงไว้ของชุมชนเข้มแข็ง
- 3) การถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้มาดูงาน

โดยคณะกรรมการได้เน้นย้ำถึงกลไกของชุมชนคือการดำเนินการตามแนวทาง 9 ขั้นตอน

* ไม่รับรอง หมายถึง ในกิจกรรมการรับรองครัวเรือนครั้งนั้น ไม่มีตัวแทนจากครัวเรือนนั้นๆ มาเข้าร่วมกิจกรรม

อย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งสร้างแผนที่เครือข่ายคือ กรรมการ 1 คน ดูแลครัวเรือนจำนวน 2 ครัวเรือน เพื่อรักษาสถานภาพความเข้มแข็งของชุมชนเอาไว้ไม่ให้ถูกกลืน

วันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2547 คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งได้ร่วมกันเสนอมาตรการเพื่อดำเนินการกับครัวเรือนที่ไม่เข้าร่วมการประชุม โดยแจ้งต่อที่ประชุมว่าครัวเรือนที่ไม่เข้าร่วมการประชุม จะไม่ได้รับการรับรองเป็นครัวเรือนปลอดภัยเสพติด และถ้าปรากฏว่าไม่มาเข้าร่วมการประชุมเป็นจำนวน 3 ครั้งติดต่อกัน จะถือว่าครัวเรือนนั้นอ่อนแอ ซึ่งจะมีผลต่อการพิจารณาการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 ผลการรับรองครัวเรือนมีดังนี้

ผลการรับรอง ผ่าน	90 ครัวเรือน
ไม่รับรอง	36 ครัวเรือน
ไม่ผ่าน	2 ครัวเรือน

สาเหตุที่ผลการรับรองในวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 มีครัวเรือนที่ไม่ผ่านเพิ่มขึ้นมานั้น เนื่องจากมีสมาชิกในครัวเรือนนั้นๆ เวะเวียนไปอาศัยอยู่กับสมาชิกในชุมชนอื่น ซึ่งคณะกรรมการได้ข่าวมว่าเจ้าของบ้านนั้นยังมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในฐานะผู้ค้าอยู่ จึงมีมติให้ไม่ผ่านพร้อมกันนั้นได้กำชับให้สมาชิกในครัวเรือนนั้นช่วยติดตามพฤติกรรม ทั้งนี้ถ้ายังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือไม่สามารถแสดงความบริสุทธิ์ของตนให้ปรากฏได้จะมีผลต่อการพิจารณาความช่วยเหลือครัวเรือนนั้นๆ โดยคณะกรรมการจะนำมาตราการที่ได้กำหนดไว้มาดำเนินการอย่างเคร่งครัด

สรุปได้ว่า บ้านเนินพุทราพยายามสร้างชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นโดยการจัดการประชุมและจัดกิจกรรมการเดินเวรยามอย่างต่อเนื่อง และเพื่อให้สถานการณ์ปลอดภัยเสพติดของครัวเรือนมีความเป็นปัจจุบันจึงได้มีการจัดกิจกรรมการรับรองครัวเรือนเป็นประจำทุกเดือน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้มาร่วมกันตรวจสอบพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้คณะกรรมการยังได้ผลักดันให้มีการตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นมา แม้จะยังไม่มิจิจกรรมที่เป็นรูปธรรม แต่ก็ได้พยายามสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนโดยการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนใช้เวลาว่างในการศึกษาธรรม ซึ่งถือว่าเป็นการพยายามนำเอาคุณค่าทางศาสนาเข้ามาเป็นปัจจัยสร้างความเข้มแข็งที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้น

4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้นำชุมชนเข้มแข็งบ้านเนินพุทราถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า

“ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการในช่วงแรก(ก่อนที่รัฐบาลจะประกาศนโยบายทำสงครามกับยาเสพติด) คือความไม่เข้าใจของชาวบ้าน โดยเฉพาะปฏิกิริยาต่อต้านจากครัวเรือนที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งคนกลุ่มนี้จะไม่ยอมรับว่าตนเองเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน อีกทั้งยังปลุกกระดมพวกพ้องของตนไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย แต่เนื่องจากคณะกรรมการมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติด พร้อมทั้งสามารถประชาสัมพันธ์หาแนวร่วมในการดำเนินโครงการได้ค่อนข้างมาก ทำให้ในที่สุดแล้วผู้เสพ ผู้ค้าและผู้ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกลายเป็นคนกลุ่มน้อย ประกอบกับมาตรการทางสังคมในการตัดสิทธิ์ความช่วยเหลือ การตัดสิทธิ์ในการกู้ยืมเงินกลุ่มสัจจะและเงินกองทุนหมู่บ้าน คนกลุ่มนี้เกือบทั้งหมดจึงยอมเข้าร่วมกิจกรรมพร้อมทั้งเปิดใจกับชุมชนว่าจะเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างเด็ดขาด” (รองประธานชุมชนเข้มแข็ง, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2547)

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า มาตรการทางสังคมนั้นมีความสำคัญต่อกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นอย่างมาก กรณีบ้านเนินพุทราได้แสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการได้นำมาตรการทางสังคมมาเป็นเงื่อนไขสำคัญเพื่อให้สมาชิกในชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมของสมาชิกในครัวเรือนของตนเอง

ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่ชุมชนต้องเผชิญในช่วงเวลาต่อมานั้นเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่รัฐบาลมีนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดที่ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย มอบหมายให้ศตส.อ.เข้าดำเนินการผลักดันกิจกรรมชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชนต่างๆ แม้ว่าในช่วงระยะเวลานั้น “ชุมชนเข้มแข็งบ้านเนินพุทรา” จะสามารถดำเนินการผ่านขั้นตอนต่างๆมาจนถึงขั้นตอนที่ 8 คือ การใช้มาตรการทางสังคมควบคุมมิให้ผู้เสพเกิดขึ้นใหม่ แต่เนื่องจากยังมีผู้ที่มีพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจและอาจเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอยู่จำนวนหนึ่ง ดังนั้นคณะกรรมการจึงไม่สามารถรับรองให้ผ่านได้เนื่องจากต้องการตรวจสอบพฤติกรรมให้แน่ใจเสียก่อน ในขณะที่พื้นที่ชุมชนอื่นๆที่ศตส.อ.เข้าผลักดันกิจกรรมนั้นสามารถประกาศเอาชนะปัญหายาเสพติดได้แล้ว การที่บ้านเนินพุทรายังไม่สามารถรับรองสถานะให้ทุกครัวเรือนปลอดยา

เสพติดได้จึงส่งผลกระทบต่อการประกาศเอาชนะปัญหาเสพติดของศตส.อ. ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของ ศตส.อ. จึงเข้ากดดันคณะกรรมการฯ เรชุมชนเนื่องจากต้องการให้คณะกรรมการทำการรับรอง สถานะครัวเรือนให้ผ่านทั้งหมด ซึ่งเป็นสิ่งที่คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งไม่สามารถดำเนินการ ตามได้ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหมู่บ้านกับทาง ศตส.อ. ขึ้นมา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น รุนแรงถึงขั้นที่ ศตส.อ. ได้ส่งเจ้าหน้าที่ อส. มารื้อป้ายคำขวัญรณรงค์ปลอดยาเสพติดซึ่งชุมชนได้ ร่วมกันทำขึ้นทิ้ง (คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2547) ต่อมาสถานการณ์ ความขัดแย้งนี้ได้ส่งผลต่อที่มหาวิทยาลัยกระบวนกรที่เข้าผลักดันกิจกรรม โดยมีคำสั่งย้ายเจ้าหน้าที่ ดำรงนายหนึ่งซึ่งเป็นแกนนำของที่มหาวิทยาลัยกระบวนกรออกนอกพื้นที่ ส่วนเจ้าหน้าที่คนอื่นๆ ที่ อยู่ในทีมงานก็ได้รับคำสั่งห้ามเข้าผลักดันกิจกรรมชุมชนเข้มแข็งในชุมชนต่างๆ โดยเด็ดขาด ส่งผล ให้ชุมชนขาดพี่เลี้ยงในการดำเนินกิจกรรม และส่งผลให้คณะกรรมการไม่กล้าเคลื่อนไหวกิจกรรม มากนัก เนื่องจากต้องการให้สถานการณ์ความขัดแย้งคลี่คลายเสียก่อน

ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวนี้มีผลต่อความเคลื่อนไหวกิจกรรมชุมชนเข้มแข็งไปสู่ความ ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นอุปสรรคต่อการเชื่อมโยงการทำงานเป็นเครือข่ายระหว่างชุมชนบ้าน เนินพุทรา กับชุมชนอื่นๆ ที่ได้ดำเนินกิจกรรมการแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยแนวทางเดียวกัน ส่งผล ให้ชุมชนเนินพุทราต้องดำเนินกิจกรรมอย่างโดดเดี่ยว ขาดแนวร่วมที่จะสร้างพลังในการแก้ไข ปัญหาเสพติดให้ยั่งยืน

อย่างไรก็ตามพบว่าบ้านเนินพุทรา ยังประสบกับปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งคือ การดำเนิน กิจกรรมชุมชนเข้มแข็งที่ผ่านมา นั้นสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ยังให้ความสนใจในการเข้าร่วมเพียง กิจกรรมที่เป็นทางการ เช่น การมอบธง เมื่อมีบุคคลภายนอกมาศึกษาดูงานชุมชนหรือมีวิทยากร จากภายนอกมาให้ความรู้ ดังนั้นสิ่งที่บุคคลหรือองค์กรภายนอกเห็นคือ ชาวบ้านเนินพุทรา มีความ ตื่นตัวในการเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างชุมชนเข้มแข็งค่อนข้างสูง ทั้งที่ในความเป็นจริงหรือใน สถานการณ์การดำเนินกิจกรรมในช่วงเวลาปกตินั้น ปรากฏชัดเจนว่าสมาชิกในชุมชนได้ให้ ความสำคัญกับการเข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนตนโดยตรงมากกว่ากิจกรรม การพัฒนาชุมชน ดังปรากฏว่าชาวเนินพุทราส่วนใหญ่ให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือ การประชุมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมู่บ้านมากกว่าการเข้าร่วมประชุมประชาคม หมู่บ้าน ซึ่งได้มีการบรรจุวาระการพูดคุยถึงสถานการณ์ปัญหาเสพติดไว้ในนั้นด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อผู้ใหญ่บ้านได้พยายามที่จะส่งเสริมกิจกรรมเพื่อเป็นการต่อยอด ความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งโครงการร้านค้าชุมชน โครงการเย็บถุงมือยาง หรือโครงการอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ โครงการต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจจากทั้ง ประธานชุมชนเข้มแข็ง คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง หรือแม้แต่ชาวบ้าน ซึ่งน่าจะมีสาเหตุมาจาก กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพนี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ชาวเนินพุทราส่วน

ใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนสับปะรดซึ่งต้องดูแลต่อเนื่องตลอดทั้งปี การที่ชาวบ้านจะสละเวลาในการประกอบอาชีพของตนมาร่วมกิจกรรมชุมชนจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก เพราะทุกคนต่างมีอาชีพของตนเองและเป็นอาชีพที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง และเมื่อพิจารณาพร้อมกับข้อมูลที่ว่าผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการได้ร่วมกันสำรวจถึงสถานะของการพึ่งตนเองของสมาชิกในชุมชน โดยพิจารณาจากสิทธิในการครอบครองที่ดินพบว่า มีเพียง 16 ครัวเรือนจาก 133 ครัวเรือนเท่านั้นที่ยังพึ่งตนเองไม่ได้เนื่องจากไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ในขณะที่ผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกินของตนเองได้มีการขยายพื้นที่การเพาะปลูกพืชสวนของตนเองออกไปยังพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งในลักษณะการเช่าพื้นที่หรือการขอใช้ประโยชน์จากพื้นที่ กล่าวได้ว่าภาระในการประกอบอาชีพของชาวเนินพุทราเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมในกิจกรรมชุมชนเป็นอย่างมาก และชาวเนินพุทราก็ได้มีความเดือดร้อนเรื่องการทำมาหากิน ชาวบ้านจึงไม่ค่อยเห็นความจำเป็นของกิจกรรมการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ อย่างไรก็ตามพบว่า ชาวเนินพุทราให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเดินเวรยามอย่างต่อเนื่อง โดยที่ชาวบ้านและคณะกรรมการมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเดินเวรยามที่ตนได้ดำเนินการอยู่อย่างมาก และทั้งหมดก็ยืนยันที่จะดำเนินกิจกรรมเดินเวรยามอย่างต่อเนื่อง

จากปรากฏการณ์ด้านการมีส่วนร่วมของชาวเนินพุทราสรุปได้ว่า ลักษณะการประกอบอาชีพของชาวเนินพุทราเป็นอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนเข้มแข็งบางกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมที่ดำเนินการในช่วงเวลาที่ทับซ้อนกับเวลาในการประกอบอาชีพของชาวบ้าน ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นจำนวนน้อย ในขณะที่กิจกรรมที่ไม่ทับซ้อนกับเวลาในการประกอบอาชีพนั้น สมาชิกส่วนใหญ่ยังให้ความสนใจเข้าร่วมอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมการเดินเวรยามที่จัดขึ้นเวลากลางคืน ส่วนการขาดการมีส่วนร่วมในกรณีของกิจกรรมต่อ ยอดความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ผู้ศึกษาสรุปได้ว่ามีสาเหตุมาจาก กิจกรรมที่ผู้นำริเริ่มนั้นไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและวิถีชีวิตของคนในชุมชนและไม่เป็นไปตามเงื่อนไขการพัฒนาที่ว่า “การพัฒนาต้องเริ่มต้นจากประชาชน” ทั้งนี้เพราะกิจกรรมต่าง ๆ นั้น เป็นกิจกรรมที่ผู้ใหญ่บ้านต้องการให้เกิดขึ้นโดยที่สมาชิกในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือก และกำหนดกิจกรรมตามความต้องการของตน ถ้าผู้นำเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ริเริ่มกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของตนให้มากกว่านี้ การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนก็น่าจะเพิ่มมากขึ้น แต่ก็พบว่ามีสิ่งที่น่าวิตกกังวลคือ กลุ่มบุคคลที่ทำงานอย่างเข้มข้น มีความเสียดสละในการดำเนินกิจกรรมชุมชนเข้มแข็งในปัจจุบันทั้งที่เป็นคณะกรรมการชุมชนและที่เป็นสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอ นั้น ดูเหมือนว่าทั้งหมดเข้าร่วมกิจกรรมเพราะความศรัทธาที่มีต่อผู้ใหญ่บ้าน ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วกลุ่มคนเหล่านี้ยังคงมีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันอยู่ แต่ภายใต้การปกครองของผู้ใหญ่ที่มีปัญญาและบารมี ความขัดแย้งจึงไม่ปรากฏขึ้นมาอย่างชัดเจน แต่

เนื่องจากในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 ผู้ใหญ่บ้านจะหมควาระลง ซึ่งเมื่อผู้ใหญ่บ้านหมควาระอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการทำงานชุมชนเข้มแข็งของชุมชนในอนาคต